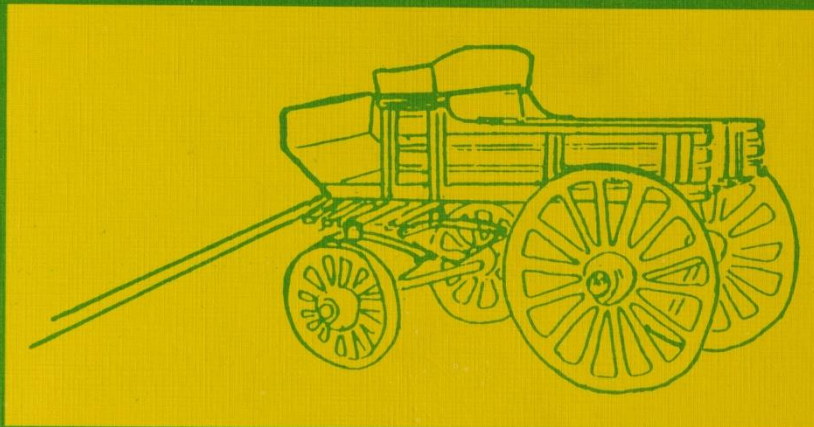
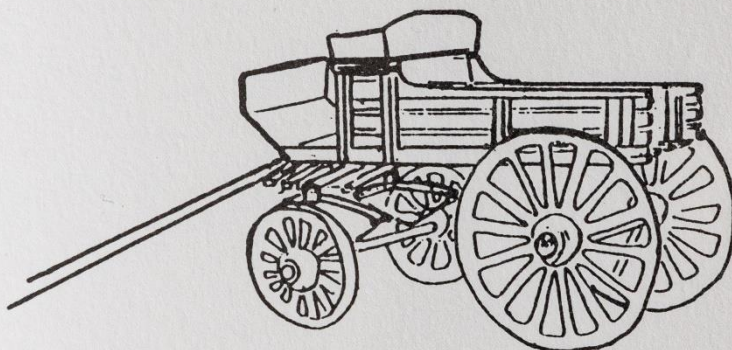

**150
JAAR
BOERENKOLONISATIE
IN
SURINAME
1845 – 20 JUNI – 1995**

**150
JAAR
BOERENKOLONISATIE
IN
SURINAME
1845 – 20 JUNI – 1995**

Ten geleide

Op 20 juni 1995 is het 150 jaar geleden dat een groep Nederlandse kolonisten voet aan wal zette in Suriname. Hun nakomelingen zullen dit feit feestelijk herdenken. Naast andere activiteiten heeft het comite gemeend om als een blijvende herinnering aan deze dag ook een gedenkboek uit te geven. Met deze taak werden belast de heren Dr. Ir. E. W. van Brussel en Dr. A. H. Loor. Het resultaat van hun arbeid ligt thans voor U.

Wij hopen dat U veel plezier zult beleven aan het lezen van dit boek en dat het ook in de toekomst de herinnering aan deze dag levend zal houden.

Het Comite Herdenking 150 jaar
Boerenkolonisatie in Suriname.

Shon
20-06-95

Inhoudsopgave

Hoofdstuk I Geschiedenis van de kolonisatie van
Nederlandse Boeren in Suriname (door Dr.
Andre H. Loor).

1. De kolonisatie te Groningen
1845-1853
2. De ontwikkelingen daarna 1853-1995

Hoofdstuk II Het dagelijks leven van de afstammelingen
van de Nederlandse Boeren in Suriname (door
Dr. Ir. Erwin W. van Brussel).

1. Proloog
2. Het gemengd bedrijf van de Boeren
3. Het culturele leven van de Boeren
4. Epiloog

Hoofdstuk I Geschiedenis van de kolonisatie van Nederlandse Boeren in Suriname

1. De kolonisatie te Groningen 1845-1853

De kolonisatie van Nederlandse boeren in Suriname in 1845 kan natuurlijk beschouwd worden als een beweging die op zichzelf stond, van een groep mensen die besluit elders een bestaan te zoeken. Een beweging zoals die overal en altijd kon plaatsvinden en ook vaak heeft plaats gevonden.

Maar deze kolonisatie moet vooral ook bekeken worden tegen de achtergrond van de situatie toen in Nederland en Suriname. In Nederland werd er in die jaren veel armoede geleden, vooral op het platteland. De werktijden waren daar vaak heel lang met ook kinderarbeid, terwijl het werkloosheidscijfer erg hoog lag. De lonen waren laag en de woningtoestanden waren slecht. Mede als gevolg van het voorgaande waren de ziekte- en sterftcijfers hoog. Bovendien mislukten in de jaren '40 in vele landen van Europa de aardappel- en graanoogsten. In Suriname was de toestand al niet veel beter. De grote meerderheid van de bevolking leefde toen nog onder het juk van de slavernij. Suriname was een plantage-kolonie, waar produkten werden verbouwd voor de Europese markt. De arbeid werd geleverd door slaven. Slavenhandel was weliswaar al verboden, maar de slavernij nog niet. De leiding van de bedrijven was in handen van Europeanen of nakomelingen van vroegere Europese kolonisten. Als plantage-kolonie was Suriname toen op zijn retour. Het aantal plantages was sterk teruggelopen, alsook de produktie. De produktiegebieden lagen vooral aan de Surinamerivier, de Commewijnrivier en in het Matapicagebied (de Oude kolonie), terwijl vanaf 1790 ook plantages waren aangelegd aan de Saramacca, de Nickerie en in Coronie (de nieuwe kolonie). In Paramaribo woonden de ambtenaren, de administrateurs en de kleine neringdoenden. In de binnenlanden woonden de (nakomelingen van de) ontvluchte slaven en de Indianen.

Zo was de situatie toen in 1841 in Nederland de plannen

geboren werden voor een kolonisatie van Nederlandse boeren naar Suriname, waar er land in overvloed was.

Het kolonisatieplan werd ontworpen door drie dorpspredikanten, de heren A. van den Brandhof uit Elst, D. Copijn uit Wilnis en J. Betting uit Beesd. Het plan behelsde de vestiging van 200 gezinnen in Suriname, waar de kolonisten als zelfstandige boeren in hun onderhoud zouden moeten voorzien en daarmee ook het vooroordeel dat er bestond tegen handenarbeid doorbreken en een bijdrage leveren aan een opleving van de economie.

De plannen werden in principe goedgekeurd door de Nederlandse Regering en besloten werd om een van de initiatiefnemers, de heer Betting, vooruit te zenden om de plaats voor vestiging uit te kiezen, de nodige voorbereidingen te treffen en wanneer alles gereed was dan zouden de eerste 50 gezinnen vertrekken.

Op 22 juni 1843 kwam Betting hier aan, vergezeld van de boeren L. van den Bovenkamp, W. de Vries en J. Rijsdijk (de laatste met vrouw en zoon). Er moest een plaats van vestiging worden uitgezocht ver van Paramaribo, om de kolonisten niet bloot te stellen aan de invloeden van de oude koloniale samenleving. En zo viel het oog op Groningen aan de Saramaccarivier, waar zich een oude militaire nederzetting bevond. De gronden lagen daar hoog en in de omgeving waren er voldoende mogelijkheden voor uitbreiding van de bedrijven. Ook zou men daar gebruik kunnen maken van de bestaande militaire gebouwen, de oven en van de bestaande put, die altijd goed water leverde. De voorbereidingen verliepen erg traag. Dit feit en de overtuiging van Betting dat de uitgekozen plaats toch niet geschikt was, deden hem en twee der boeren besluiten om de hele onderneming af te raden. Alleen Rijsdijk zag het wel zitten.

Er werd daarop een Commissie van Onderzoek benoemd om de gerezen bezwaren te onderzoeken en deze commissie adviseerde tot voortzetting van de kolonisatie. De Minister in Nederland nam dit advies over. Wel werd als plaats van vestiging nu aangewezen de verlaten nederzetting Voorzorg

aan de Saramaccarivier, tegenover Groningen. Voorzorg werd in 1791 aangelegd als een melaatsen-etablissement, maar in 1823 werden de melaatsen overgebracht naar Batavia en werd Voorzorg verlaten. In de jaren '30 vond er daar een kolonisatie plaats van vrije negers, maar deze was geen succes en binnen enkele jaren was de plaats weer verlaten. En daar zouden nu Nederlandse boeren zich gaan vestigen. Het vertrek van de eerste groep werd vastgesteld voor november 1844, maar toen bleek dat er nog niets was gedaan aan de voorbereidingen, werd het vertrek uitgesteld. Op 10 mei 1845 vertrokken de eerste kolonisten met de zeilschepen Suzanna Maria en Noord-Holland. Deze eerste groep bestond uit 24 gezinnen en 40 vrije arbeidsters, een totaal van 202 personen. Na een voorspoedige reis was men na 30 dagen voor de mond van de Surinamerivier.

Daar wachtte de kolonisten de eerste teleurstelling: het schip dat ze moest slepen naar de Saramacca was er niet. Toch is men drie dagen later voor de mond van de Saramacca, maar door ongunstig getij en ongunstige wind duurt het nog acht dagen voor men eindelijk Voorzorg bereikt.

De "onoordeelkundige voeding aan boord" had bestaan uit:

zondag	—	zoutvlees met pudding
maandag	—	erwten met spek
dinsdag	—	erwten met vlees
woensdag	—	zuurkool met spek
donderdag	—	bruine bonen met vlees
vrijdag	—	bakkeljauw met brood
zaterdag	—	soep met vlees of spek

De aankomst te Voorzorg was voor de kolonisten een grote teleurstelling. Een ooggetuige vertelt : "De morgen van de 21 juni 1845 zal bij ieder, die de tocht met de Suzanna-Maria heeft medegemaakt, immer in treurige herinnering blijven. En dit was de morgen, die met reikhalzend verlangen was tegemoet gezien!

Toen het anker was gevallen, hadden er aan boord van het

schip ijzingwekkende tonelen plaats.

Vrouwen en kinderen jammerden en schreiden; de mannen liepen, bij de aanblik hunner bestemming, als wanhopenden en woedenden over het dek. De meesten weigerden om van boord te gaan; enigen, die nog gelden bezaten, boden deze de gezagvoerder voor de terugreis aan.

In het Reglement van Orde en Bestuur van 1845 was opgenomen dat ieder gezin vier akkers zou krijgen, gedeeltelijk beplant; dat er voor ieder gezin een woning zou zijn met tafel en twee zitbanken; dat ieder gezin wat gereedschap zou krijgen, wat vee en wat pluimvee. Niets van dit alles was echter gereed.

Slechts negen hutten waren enigszins bewoonbaar; de gronden waren niet ontgonnen; de sluizen waren kapot; het vee en de gereedschappen waren er niet.

De teleurstelling werd nog vergroot doordat er niemand van gouvernementswege was om hen te ontvangen. "Alleen de Directeur der negermacht, een kleurling, was aanwezig, benevens de in Suriname achtergebleven J. Rijdsdijk".

De kolonisten werden ondergebracht in de bewoonbare hutten (twee gezinnen per hut) en in de verlaten kazerne te Groningen. De leider Copijn, de geneesheer en de onderwijzer namen hun intrek in de verlaten commandantswoning te Groningen.

De kolonisten lieten echter het hoofd niet hangen en gingen aan de slag. Een week later werd er al gezegd: "De kolonisten zijn alle uitmuntend schoon volk en lang niet uit de geringste klasse van de boerenstand; zij zijn vol moed, vrolijk en opgeruimd".

En na twee weken wordt gezegd: "dat alle huisgezinnen de volmaakste gezondheid genoten. Ieder begon reeds zijn gelukkig lot te prijzen en meende in ene gelukkige toekomst te zien. Onbezorgde vrolijkheid beheerste aller harten".

Maar in de derde week brak er een ziekte uit in het gezin van de kolonist Gebly, "wiens woning gebouwd was boven een halfafgedamde kreek" en toen op 12 juli het derde schip aankwam, de Anthony en Eugenie, waren er al tien doden en had "de onbezorgde vrolijkheid" al plaats gemaakt voor "diepe

neerslachtigheid".

Een klein deel van deze nieuw-aangekomenen en de kolonisten van het vierde schip, de Phoenix, werden ontscheept op de plantage Mijn Vermaak, waar ze werden ondergebracht in de koffieloods. Reeds enkele weken na aankomst, toen het duidelijk werd dat Voorzorg een debacle zou worden, begon men de woningen over te brengen naar Groningen en tegen eind november waren alle woningen overgebracht. Maar toen waren, op 11 na, alle kolonisten aangetast door de ziekte en 184 overleden. Op gruwelijke wijze was bewaarheid wat de arts Tydeman al voor de aankomst had gezegd: "Dominee, zorg voor een begraafplaats groot genoeg voor de helft van de kolonisten". Als oorzaken voor de massale sterfte zag de arts Smit dat "velen zich aan de brandende zonnehitte moesten blootstellen, bij gebreke van goede huisvesting.

Teleurstelling en verslagenheid, het weinige en vooral ondoelmatige voedsel, de opeenhoping in onvoldoende woningen en gebouwen, droegen het meest bij om de ziekte verderfelijker en contagieus te doen worden".

En de arts Tydeman noemt als oorzaken :

- a. het groot aantal personen in een te klein bestek aan boord opeengehoopt. Dit geldt vooral voor de reis op de Saramacca;
- b. de te overvloedige en onoordeelkundige voeding aan boord, zonder arbeid of beweging;
- c. de teleurstelling hunner verwachtingen;
- d. de verschillende ontberingen waaraan zij bij aankomst waren blootgesteld;
- e. het ongunstige tijdstip van aankomst;
- f. individuele voorbeschiktheid, onmatigheid, morsigheid enz.;
- g. besmetting door het verzuimen van voorzorgsmaatregelen;
- h. de lage ligging van Voorzorg;
- i. ontbreken van onderzoek naar de fysieke geschiktheid der kolonisten.

Na de verhuizing naar Groningen ging alles beter. Daar werden huizen gebouwd door de overlevenden, geholpen door slaven die door het Gouvernement ter beschikking waren gesteld.

Op zich al uniek in het Suriname van toen...slaven en vrijen samen werkend, als gelijkwaardigen aan de bouw van huizen. En zo een beginpunt vormend voor de integratie van de boeren in de Surinaamse samenleving!

Voor de leider A. van den Brandhof, de geneesheer De Jong en de onderwijzer Van Hateren waren er pre-fab woningen aangevoerd uit Nederland, die te Groningen werden opgezet. (De woning van Van den Brandhof bestaat nog steeds en is nu de ambtswoning van de Districts-Commissaris van Saramacca).

Sterfgevallen deden zich op Groningen vrijwel niet meer voor en er heerste weer een licht optimisme onder de kolonisten. De eerste oogst te Groningen mislukte echter door een langdurige droogte, maar de tweede oogst was overvloedig. Toen rees echter een ander probleem: waar moest men de produkten verkopen? Paramaribo was de enige afzetmarkt maar was alleen per roeiboot te bereiken, na een reis van tien uren! (bij goed getij).

Onder die omstandigheden werd het de kolonisten vrijwel onmogelijk gemaakt om zelfstandig in hun onderhoud te voorzien. Velen teerden dan ook op ondersteuning of werkten in dagloon van de leiding, die ze vaak inzette om zijn tuin schoon te maken.! Ontmoedigd schreven de kolonisten op 30 juni 1848 een brief aan de Minister van Kolonien, waarin zij ondermeer stelden, "dat bijaldien niet spoedig een gunstige wending aan hun lot gegeven werd, alsdan armoede en ellende hun en hunnen vrouwen en kinderen stond te wachten, dat zij spoedig als levende geraamten daarhenen zouden gaan, niet meer in staat hunnen arbeid te verrichten en het verdriet of de wanhoop ongetwijfeld menig slachtoffer bij de reeds vroeger gevelden zoude ten grave doen dalen en andermaal Groningen in een tranendal zoude herscheppen".

Drie weken later getuigde de gouvernements-secretaris Lisman

"dat bij aldien er niet spoedig op enen doelmatige wijze in die toestand werd voorzien, alsdan het ogenblik der ontbinding zich helaas! niet lang zoude doen wachten".

Er gebeurde echter niets om verbetering te brengen in de situatie en daarom wendden de kolonisten zich op 17 maart 1849 tot de Koning, waarbij zij de bestuurder van de kolonisatie A. van den Brandhof, als de hoofdoorzaak van de slechte toestand der volksplanting aanmerkten.

Hem werd o.a. verweten de kolonisatie te hebben opgericht op "een samenmengsel van onkunde, hoogmoed, heerszucht en eigenbelang". Ook bezocht hij zelden of nooit de kolonisten, beloofde veel maar gaf niets, werkte zonder bepaald doel en verspilde schat op schat, etc. Ook over zijn taak als herder weten de kolonisten niets goeds te vertellen en noemen zijn gedrag zelfs verachtelijk en laakbaar. Onder deze omstandigheden is het niet verwonderlijk dat een aantal kolonisten (w.o. vooral weduwen en wezen) naar Nederland terugkeerde. De meesten gaven echter te kennen te willen blijven. Ze wilden alleen beter land.

Zelfs kwamen er in 1848 enkele nieuwe kolonisten bij, waaronder Hendrijkes Tammenga met gezin. (Een zoon van hem zou later gekozen worden tot lid van de toenmalige Koloniale Staten, de heer R.A. Tammenga). De omstandigheden in Saramacca te moede trokken in 1849 de eerste kolonisten van daar weg om zich bij Paramaribo te vestigen als zelfstandige boeren. Belangrijk voor deze boeren is in deze fase vooral geweest de steun die zij hebben gehad van gouverneur Van Raders, die ze een stuk land gaf en waar nodig ook een voorschot. Van officiële zijde werd steeds meer gepraat over plannen om de overlevende kolonisten terug te voeren naar Nederland. De meesten wilden echter liever blijven. Ondanks zelfs de gele koorts epidemie die in 1851 een aantal kolonisten te grave sleepte. Maar wel werd het voorbeeld van de eersten die naar Paramaribo trokken spoedig door anderen gevolgd. Op 18 april 1853 werd door de Nederlandse Regering besloten om de proef te staken en op 31 mei d.a.v. werd de kolonisatie officieel ontbonden. Maar toen woonden er op Groningen nog maar 41 personen, waarvan 26

bestuurders en hun gezinsleden en 15 weduwen en wezen. En zo was de officiële opheffing in feite niets anders dan de bevestiging van een reeds bestaande situatie. Voor de kolonisten begon nu een nieuwe fase in de kolonisatie en in hun bestaan. Niet langer zouden zij als kolonisten deel zijn van een groep, onder centrale, ondeskundige leiding. Nu zouden zij als zelfstandige boeren op zichzelf aangewezen zijn en zouden zij hun eigen zaken moeten behartigen.

2 De ontwikkelingen daarna 1853-1995

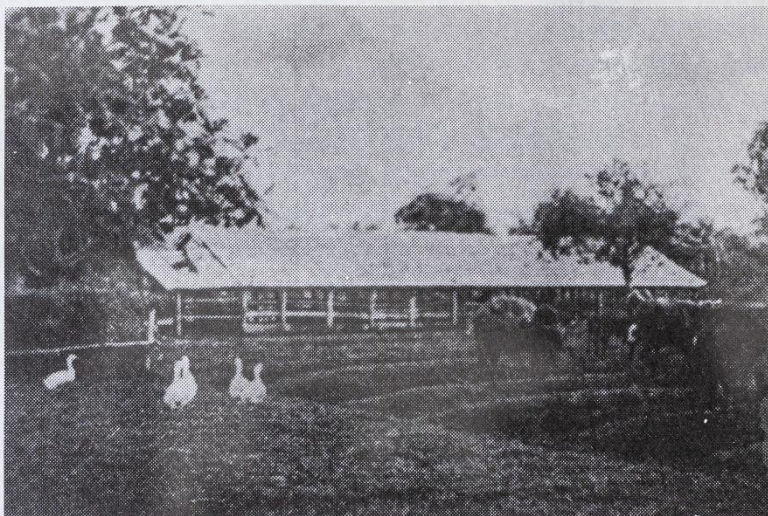
Met de opheffing van de kolonisatie te Groningen en de vestiging van de kolonisten elders in Suriname begint voor hen een nieuwe periode. De eersten bij Paramaribo kregen van de gouverneur een stuk land aan de Kanaaldam (d.i. de huidige Sophie Redmondstraat). Het succes van de eerste boeren bij Paramaribo werkte uitnodigend op de kolonisten van Groningen en geleidelijk aan verlieten de meesten die plaats om elders een bestaan te zoeken. Behalve de boeren die zich bij Paramaribo vestigden op een eigen bedrijf waren er ook die bij derden in dienst traden. Zo gingen vier op een plantage werken waar ze belast werden met het beheer van de veestapel. Drie anderen beheerden boerderijen van derden in de omgeving van de stad.

Van de boeren die zich bij Paramaribo vestigden liet de toestand, naar het oordeel van iemand uit 1855, weinig te wensen over. De landbouw die ze beoefenden had geen schadelijke invloed op hun gezondheidstoestand, ondanks de zware arbeid die ze verrichtten, zoals het graven van trencheden, het ompspitten van de grond, het beplanten en bemesten, het verzorgen van het vee, het oogsten en verkopen van de producten, etc. Er woonden toen al 15 huisgezinnen bij Paramaribo, die samen al 192 koeien, 9 ezels, 8 schapen en wat kleinvee hadden. Hoe deze boeren zichzelf zagen kunnen we het best merken uit een schrijven dat ze in 1855 verzonden aan de Nederlandse Staten-Generaal en waarin zij ondermeer zeggen:

"Wij zeggen dat de Nederlander in Suriname wel werken kan en zijn brood kan verdienen. Wat wij nu hebben, hebben we niet verkregen door slavenarbeid of door anderen in dienst te nemen, maar door eigen handenarbeid. (...)

We gaan 's morgens om zes uur aan de veldarbeid tot tien of elf uur. 's Middags werken we van twee of drie uur tot de avond valt. Wel zweten we sterk, maar dat is gezond en het Noordamerikaanse vlees, 25 á 30 gulden het vat van 180 ponden, en de tarwebloem, mede van die prijs het vat en waaruit wij 220 pond brood maken, onderhouden zeer goed onze krachten".

Over hun eerste jaren bij Paramaribo en de steun van Van Raders wordt gezegd:

Een boerderij uit 1894.

"Alzo vertrokken wij naar Paramaribo; enige tijd leefden wij aldaar zeer bekrompen, totdat de edele gouverneur Van Raders zich onze toestand aantrok. Deze liet vijf woningen bouwen en gaf aan ieder twee koebeesten ter leen. Zo hebben dezer onzer langzaam aan hunne toestand verbeterd en hebben zij nu 79 stuks hoornvee en twee ezels, zodat zij alle redenen hebben om tevreden te zijn. Twee huisgezinnen van ons hebben de verlaten plantage L'Hermitage gekocht en bezitten thans 50

koebeesten, vier ezels en acht schapen. Ook hebben zich nog twee gezinnen bij de aanleg van de gouverneur Van Raders (Kanaaldam) en twee aan de Wanica-weg uit eigen middelen gevestigd, aangemoedigd door de verkregen resultaten, met een aantal van 20 koebeesten en een ezel".

De laatste vijf gezinnen die van Groningen wegtrokken na de opheffing kregen van de gouverneur een voorschot van 800 gulden voor een woning en aanschaf van vee. Een jaar later "konden zij reeds in hunne eigene behoeften voorzien. Ook deze zijn met hun lot tevreden en gaan goed vooruit".

Tevredenheid onder de boeren bij Paramaribo dus, al was er geen welvaart en moesten zij hard werken en letterlijk in het zweet huns aanschijns hun brood verdienen. Dit was nog niet voldoende om in 1870 het zilveren jubileum van hun aankomst in Suriname te vieren. De wonden waren nog niet geheeld.

In 1884 schreef de toen 70-jarige J.C. van Brussel : "Gedurende 36 jaren heb ik in de kolonie en dagelijks op het veld gewerkt". En tien jaar later vertelt hij : "In het afgelopen jaar, toen door buitengewoon zware regens en daardoor veroorzaakte hoge waterstand, de beplantingen van mijn zoons en neven onderliepen, zijn zij genoodzaakt geweest om 14 dagen achtereen, tot aan de heupen in het water, omgevallen bomen, paragraas en andere moerasplanten op te ruimen, om het bovenwater schot te geven".

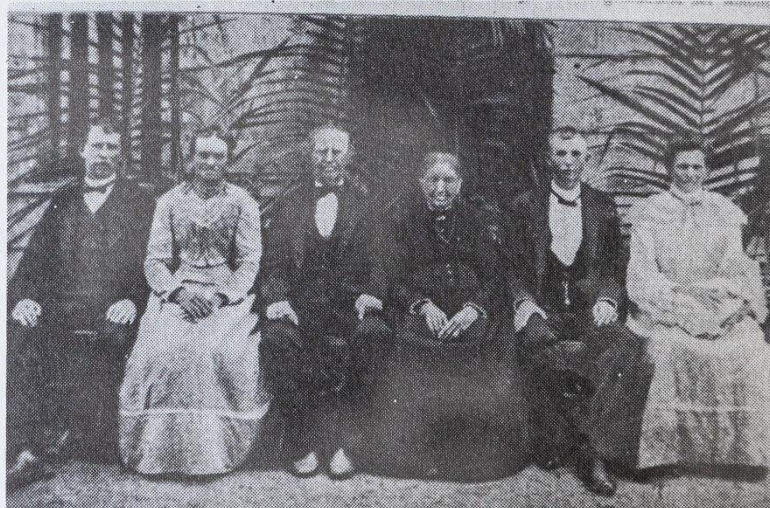
De boerderij van Albert Loor – 1894.

Viering was er wel in 1895.

Toen kwamen meer dan 200 afstammelingen bijeen op het erf van de boerderij van de weduwe Tammenga.

Een verslag in de krant zei ervan : "t Was een aangenaam gezicht al die door de zon gebruide boeren, gezond, welgemoed, opgeruimd en prettig gestemd, en niet minder hunne vrouwen, allen feestelijk bijeen te zien; maar wat nog meer bekoorde, was het groot aantal gezonde en flinke kinderen van elke leeftijd, dat daar dooreen krioelde en een afdoende verklaring aflegde, dat de kolonisatie van Hollandse boeren er over 50 jaren nog anders zal uitzien".

Het feest werd ook bijgewoond door de gouverneur en toen de feestredenaar Copijn Rijdsdijk de lotgevallen van de kolonisten aan de Saramacca schetste, werden vele ogen vochtig bij de gedachte aan het grote leed dat daar geleden is. Maar nu zaten daar .de Van Brussel's, de Tammenga's, de Rijdsdijk's, de Loor's en zovele andere families, als zovele getuigen, 'dat de Hollandse boer, indien de terreinkeuze goed is, het in de tropen best kan uithouden, mits hij sober leeft en zich weet te regelen naar het klimaat. Van ras-degeneratie is geen sprake".

Het kolonistenechtpaar Overeem plus drie in Suriname geboren generaties.

Op het feest was ook Gijsbertus Overeem, een der eersten die voet aan wal zette te Voorzorg. Zijn ouders stierven daar,

maar hij besloot te blijven. Toen de kolonisatie in 1853 werd opgeheven, vertrok hij naar Rama, waar hij en zijn vrouw ernstig ziek werden en waar hun kind kwam te overlijden. Ze verhuisden toen naar Paramaribo, waar hij als dagloner een bestaan vond. Hij spaarde en kon na enige tijd L'Hermitage kopen, waar hij een boerderij begon. In 1865 verkocht hij zijn boerderij en ging naar Nederland terug om het daar als boer te proberen. Hij huurde een boerderij bij Nijmegen, maar het eerste jaar mislukte de oogst en de winter stond voor de deur. "Toen zei ik aan mijn vrouw:

vrouw ! als we in Suriname waren gebleven en was daar onze oogst verloren gegaan, dan hadden we weer opnieuw wat bananen, patatten of cassave in de grond gestopt, en zo gek zou 't niet gelopen hebben of we hadden na drie maanden genoeg. Met een linnen broek en een katoenen hemd was ik er gekleed.(...) Weet je wat? we gaan weer naar Suriname terug. (...)

Ziet U, zo zitten we hier en knap is hij, die mij er weer vandaan krijgt; We hebben 't volop en zijn gezond en gelukkig".

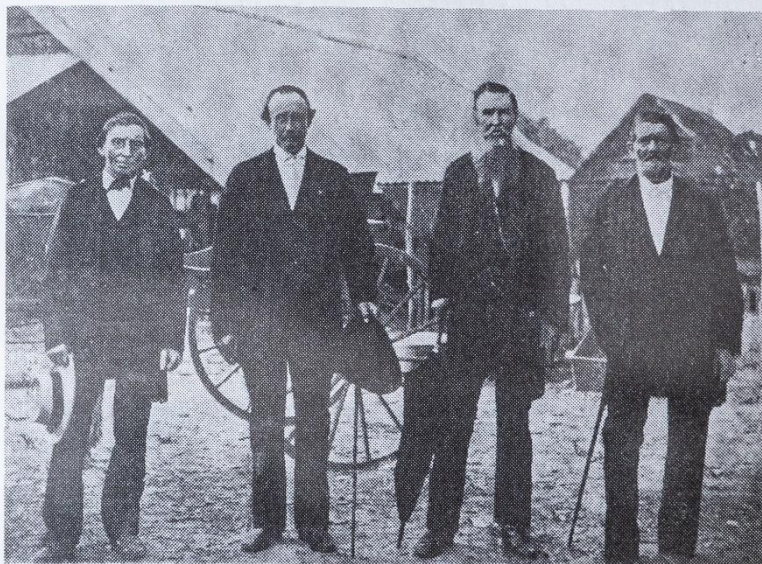
Een andere aanwezige op het feest was mevrouw Stijntje Loor, geboren te Groningen in Saramacca als St. Rijsdijk.

Het echtpaar A. Loor - Rijsdijk, van de eerste in Suriname geboren generatie, met hun negen kinderen.

Zij vertelde: "Onze lieve Heer heeft mij negen spruitjes gegeven en ik ben dankbaar, dat ik ze heb mogen behouden. Zie ze reis aan. De oudste is 14 jaar, een flinke meid, niet waar? Hun mankeert Goddank! niets. Van tijd tot tijd zijn ze wel eens wat ongesteld, maar dat wordt een ieder op zijn beurt. Ik geef ze dan wat castor-olie en chinine en dan zijn ze weer in orde. Wij hebben 't goed. Wij leven hier tenminste van ons eigen en goed ook!".

In dit jubileumjaar werden de wegen door en langs het terrein der Hollandse boeren voor het grootste gedeelte behoorlijk rijdbaar gemaakt. De boeren droegen in de kosten hieraan bij.

Een foto uit 1895 – Vier kolonisten van 1845.

Het leven ging voor de boeren verder. Ze waren doorgaans gezond, ondanks hun harde werken bij zon en regen. Heel vroeg stonden zij 's morgens op om het vee te melken en met hun 2-wielige of 4-wielige melkwagens brachten zij dan de melk naar de stad, in melkbussen of flessen. "Hun woningen zijn klein", zei Hoekstra in 1920. "Rijk zijn ze niet, maar ook niet arm. Ze hebben een onbezorgd bestaan en mogen geteld worden onder de beste burgers van het land".

Intussen was een van de kolonisten, de heer R.A. Tammenga

ook gekozen tot lid van de toenmalige Koloniale Staten en in 1907 werd in het centrum van het woongebied der boeren een openbare school geopend, waardoor het voor de kinderen makkelijker werd om onderwijs te volgen. En drie jaar later reeds slaagde de eerste boer, de heer H.J. Loor, als onderwijzer.

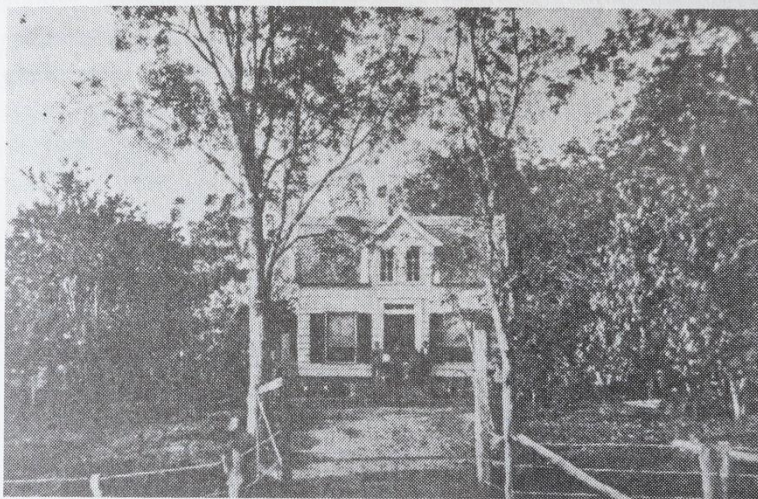

Een foto uit 1895 – Acht boeren van de eerste in Suriname geboren generatie.

Uitvlugt had honderd jaar geleden zijn eigen orkest, waarin ook boeren meespeelden.

In 1915 opende het Departement van de landbouw een landbouwschool te Uitvlugt, waar de bekende J. Leys de lessen verzorgde. De afgestudeerden van deze school richtten een vereniging van oud-leerlingen van de landbouwschool op, die later opging in de in 1918 opgerichte vereniging De Nederlandse Kolonist.

Een vroegere boerenwoning.

En het was deze vereniging die in 1920 het feest organiseerde ter gelegenheid van de 75-jarige komst van de boeren naar Suriname. Het feest werd gehouden op de boerderij van de heer W.A. van Brussel, waar de voorzitter van de vereniging, de heer H.J. Loor, de gouverneur en overige aanwezigen welkom heette. De feestrede werd uitgesproken door de Directeur van de Landbouw, de heer J. Leys, die het o.m. had over:

"Twintig juni 1845, een dag die met zwarte kool is aangetekend in de geschiedboeken van Suriname, een dag die door meer dan 100 mannen, vrouwen en kinderen is vervloekt, een dag, waaraan de herinnering alleen, een gevoel van wrevel en opstand verwekt zelfs in het hart van de eenvoudigste Hollandse landbouwer, een dag, die aan plannen van duizenden de bodem heeft ingeslagen, een dag die Suriname een eeuw heeft achteruitgezet in zijn economische ontwikke-

ling. Die dag willen de Hollandse boeren vandaag herdenken als een dag van hope".

"Waar is de steenhoop die aanwijst de plek op Voorzorg in de Saramacca, waar uw vaders en grootvaders, uw moeders en grootmoeders, uw broeders en uw zusters gevallen zijn als slachtoffers van de barbaarsheid van het Nederlandse Bestuur?".

Maar ook zijn kritiek op de boeren steekt hij niet onder stoelen of banken. Gebrek aan samenwerking, te weinig initiatief. "De huizen zijn klein, ongerieflijk, hol en ledig, zonder een enkele versiering. De koeienstal, allerellendigst; de weiden zijn afschuwelijk. Het stukje van de boerderij, dat voor de teelt van landbouwgewassen afgezonderd wordt is peuterig klein, vaak bedekt met hoog opschietend onkruid".

Wel voert hij zelf wat excuses aan.

Een foto van 1919 – Een groep boeren bij de R.A. Tammengaschool.

Toen de boeren van Groningen kwamen waren ze ziek, uitgemergeld en verzwakt, straatarm; zonder vooruitzicht, zonder hulp, als een veracht troepje mensen, "gedwongen om voor een karig stukje brood onder de tropenzon te werken nog harder dan de slaven ooit hadden gedaan op de plantages. Het enige dat ge voor had op de slaven was, dat ge vrij waart en

dat ge geen zweepslagen kreeg. In alle andere opzichten waart ge de mindere van de slaven.

Zo heeft Nederland zijn zonen behandeld een kleine 75 jaar geleden". "In 1873 waren bijna alle oude plantageslaven, die zich op de landbouw bleven toeleggen, U ver voor. Ze waren bijna allen grondeigenaars en waren in staat...grondjes aan te leggen, waardoor er een bijzonder soort van middenstanders gevormd werd, wier werk hier en daar nog de bewondering afdwingt".

Bij de viering van het 75-jarig jubileum in 1920.

Maar ondanks alle kritiek...er was feest.

En de gouverneur gaf ook een cadeau : een bedrag van 600 gulden, "om verbetering te brengen in de afwatering der terreinen..."

"s Middags waren er diverse spelen, zoals vogelschieten, ringsteken, mastklimmen, etc.

's Avonds waren de boeren de gasten van het Algemeen Nederlands Verbond in de buitensocieteit Het Park, waar de voorzitter van het A.N.V. de boeren toesprak.

"Uw geschiedenis, Hollandse boeren, is zo eervol voor U, zo beschamend voor de eerste leiders die U hier brachten en voor

bestuur en burgerij van kolonie en moederland, dat Uw tegenwoordige toestand er door in een geheel ander daglicht treedt. Wanneer men ziet, hoe onverstand en bekrompenheid bij Uw eigen leidsmannen, opzettelijke onwil en misdadige nalatigheid van de zijde van bestuur en burgerij hebben samengewerkt, ja al het mogelijke hebben gedaan om deze kolonisatiepoging te doen mislukken, dan, Hollandse boeren! krijgt men bewondering voor de taaie volharding, waarmede gij, ondanks alles wat tegen U was, hebt volgehouden".

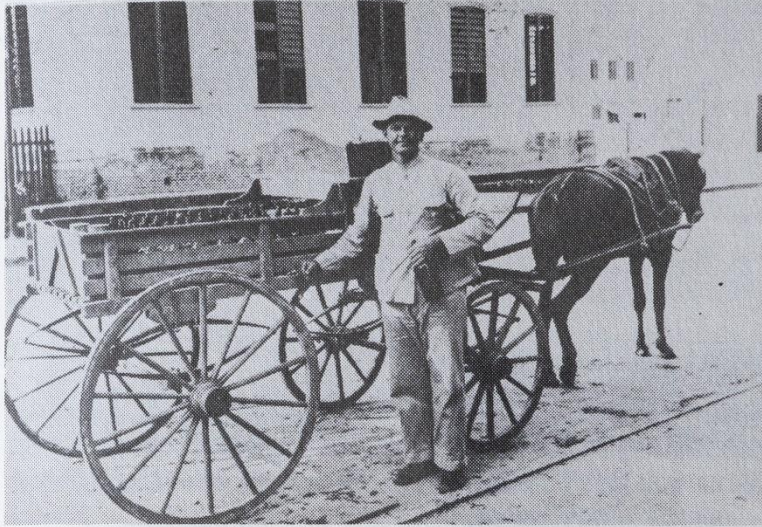
Aan de kolonisten werd door het A.N.V. een gedenkpenning uitgereikt, met aan de ene zijde een zittende vrouwenfiguur en een zaaïende boer, met de tekst "Zaai en hoop op zegen"; aan de keerzijde de tekst: "Ter herinnering aan de vestiging der Nederlandsche kolonisten in Suriname. Aangeboden door het Algemeen Nederlandsch Verbond 1845 - 20 juni 1920". Na een dankwoord van de voorzitter van de vereniging De Nederlandse Kolonist bleven allen nog lange tijd in gezellige sfeer bijeen.

Het gouden bruidspaar Van Ravenswaay - Tammenga, van de eerste in Suriname geboren generatie, met kinderen en kleinkinderen.

Intussen deed de concurrentie van vooral de Brits-Indiers zich sterk gevoelen. De prijzen van landbouw- en veeteeltproducten gingen omlaag en daarmee daalden de inkomsten van de

boeren. Om hun zaken beter te kunnen behartigen werd een coöperatie opgericht: "Ons Belang", die een gelijknamige winkel opende aan de Heiligenweg, waar landbouw- en veeteeltproducten van de boeren werden verkocht.

Boer Gerrit van Dijk brengt zijn melk naar de klanten.

Als gevolg van de in 1929 begonnen wereldcrisis werd de situatie in de jaren '30 nog moeilijker. Sommige boeren zagen het niet meer zitten of zagen geen mogelijkheid om hun zoons aan een bedrijf te helpen, waar zij verder zouden kunnen boeren. Daarom verlieten in die jaren velen het boerenbedrijf om een bestaan te vinden als politie-agent, als militair, als ambtenaar, onderwijzer of in het bedrijfsleven. Misschien heeft die ontwikkeling een aantal boeren er toe gebracht om hun kinderen naar de stad te sturen voor verdergaand onderwijs. In ieder geval zien we in die jaren de eerste boeren-leerlingen op de Van Sypesteinschool en op de Hendrikschool. Door het aanvaarden van beroepen buiten het boerenbedrijf en door het bezoeken van scholen in de stad kwamen de boeren steeds vaker in contact met andere Surinamers, ontwikkelden zich goede vriendschappen met de anderen en raakten de boeren steeds meer uit hun isolement.

Het echtpaar Teunis van Dijk - Loor, van de tweede in Suriname geboren generatie, met kinderen en kleinkinderen.

Het proces van integratie in de samenleving was met deze ontwikkeling in een stroomversnelling gekomen en in de jaren daarna zou de eenmaal op gang gekomen beweging als een sneeuwbal verder rollen.

De Tweede Wereldoorlog bracht een belangrijke verbetering in de economische positie van de boeren. Werkloosheid was er niet meer in Suriname, de welvaart nam toe en er was veel meer geld in omloop. De producten van de boeren brachten veel meer op en dit gaf de boeren de mogelijkheid om hun bedrijf uit te breiden of te moderniseren. Maar ook om op andere gebieden van het bedrijfsleven een rol te gaan spelen. En ook deze tendens zou in de jaren die volgden in versterkte mate zichtbaar worden.

Toen de boeren in 1945 het feit herdachten dat 100 jaar geleden hun voorouders voet aan wal zetten in Suriname, konden zij dat doen in feeststemming. Er waren wel wat arme boeren, maar over het algemeen konden de boeren bogen op een redelijk bedrijf en bestaan. En het werd een groot feest.

Het echtpaar Gummels - Overeem bij hun 65-jarig huwelijksfeest.

Men begon met het samenstellen van een bestuur om de plannen voor de feestelijkheden te ontwerpen en uit te voeren. In dit bestuur hadden zitting de heren:

- J.C. van Brussel (voorzitter)
- H.J. Loor (secretaris)
- J.W. Tammenga (penningmeester)
- E.A. Gummels jr. (commissaris)
- G.J. van Dijk (commissaris)
- J.G. Veldhuizen (commissaris)
- A. Rijsdijk (commissaris)

Reeds op de eerste vergadering werd er een feestprogramma samengesteld, dat er als volgt uitzag:

1. Kranslegging bij een op te richten monument te Groningen op 17 juni
2. Een kerkdienst in de R.A. Tammengaschool op 20 juni

3. Een officieel gedeelte in de R.A. Tammengaschool op 20 juni
4. Een kindermiddag op het erf van de R.A. Tammengaschool op 20 juni
5. Een grote landbouw- en veetentoonstelling op 1 september

De voorbereidingen liepen vlot en op 17 juni kon het feest beginnen. Op die dag trokken de boeren naar Groningen, waar een monument werd onthuld "Ter herdenking aan de komst, het lijden en de volharding van de Nederlandse boeren in Suriname", waarna er een krans gelegd werd. Het monument bestaat uit een massief stenen blok, gemaakt van surinaamse bakstenen, symboliserend de moed en vastberadenheid van de kolonisten van 1845, die ondanks alle ontberingen en tegenslagen hebben doorgezet; op dit blok is een golvende plaat aangebracht, voorstellend de woelige jaren, de moeilijke tijden die de kolonisten hebben doorgemaakt; daarboven ziet men de stralen van de zon die daarna is gaan schijnen voor de kolonisten en hun nakomelingen. Tussen deze stralen de cijfers 1845-1945.

Drie dagen later begon het feest in de R.A. Tammengaschool met een kerkdienst, waarin voorging Ds. C.A. Paap van de Hervormde Gemeente. Aan deze dienst werd ook medewerking verleend door de Militaire Kapel. Na de kerkdienst werd er een receptie gehouden in de in een bloemenzee herschapen school, welke receptie ook werd bezocht door de gouverneur en vele andere hoogwaardigheidsbekleders.

De middag was gereserveerd voor de jeugd met allerlei spelen, waaronder ook ezelwedstrijden en een kinderbaldanswedstrijden. 's Avonds was het de beurt van de volwassenen om de benen los te gooien op de tonen van Budel's Jazz Band. En na de afloop was ieder het erover eens: het was een geslaagd feest!

In de West van 20 juni 1945 verscheen ter gelegenheid van het eeuwfeest een versje van Sonja, dat we U niet willen onthouden.

1845-1945

Een drassig stukje grond, dat ergens lag verloren,
Wat huizen - niet genoeg - geen bouwland en geen vee,
Zo was de plek, die men tot woonstee had verkoren
Voor boeren, die men riep van over zee.

Een aanblik, triest voorwaar voor 't oog der kolonisten,
Er was een diep geklaag, verwensing en geweent,
Zij stapten traag aan wal, omdat zij zeker wisten,
Dat niets hen wachtte dan gebrek alleen.

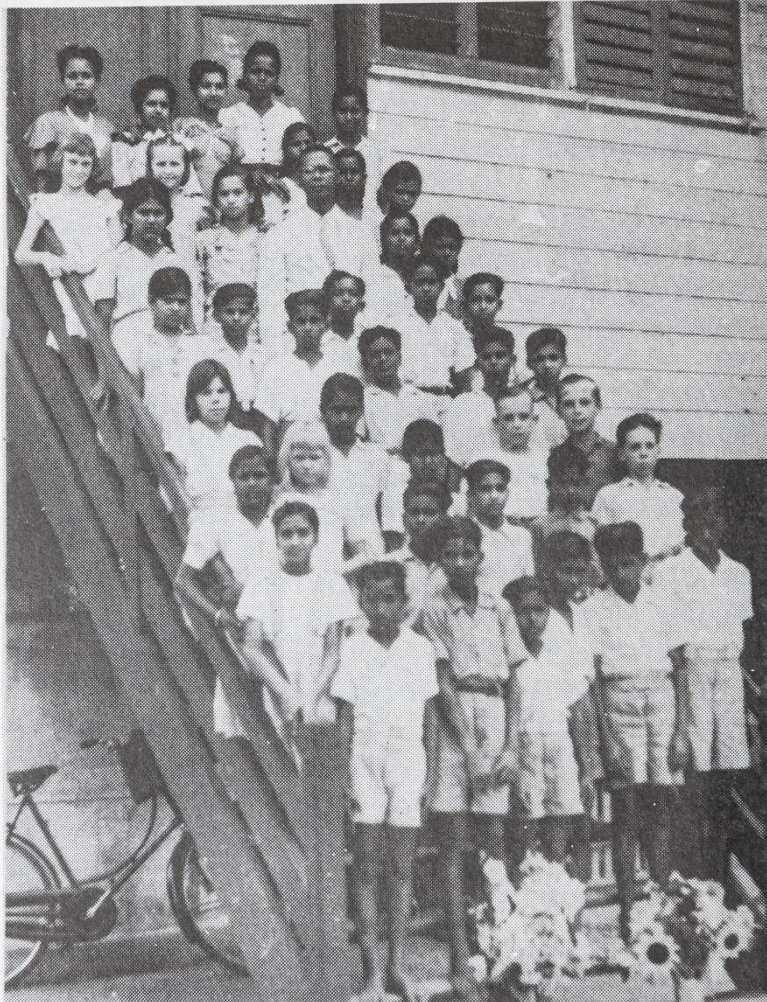
En and'ren kwamen nog naar 't oord van bitter lijden,
De meesten vonden daar na korte tijd de dood
Zij waren vol van hoop van 't vaderland gescheiden,
Een droevig lot, dat hun het heengaan bood!

Een zwarte dag is nu een volle eeuw vervlogen,
Een dag, die was vervuld van wanhoop en van klacht,
Van hen, die zich tot ramp naar deze streken togen
Leeft in ons midden nog het nageslacht.

Dit nakroost wil dan nu de komst van toen gedenken
En brengt zijn eer aan hen, die kwamen naar dit land,
Dat arbeid en geluk en welvaart hun moest schenken
Te gauw ontviel de spade aan hun hand.

Wij willen allen méé die stoere werkers eren
Voor wat in harde strijd toch door hen is gedaan,
Zij zochten tevergeefs vervulling van begeren,
Zij zijn mistroost hun zware weg gegaan.

Gij, loten van de stam, op Hollands grond geboren,
Gij, die de wil en geest der Vaad'ren nog vertoont
Moog'U gegeven zijn, wat hun niet was beschoren,
Dat gij Uw arbeid rijk'lijk ziet beloond.

Leerlingen van de R.A. Tammengaschool in 1949.

In één opzicht heeft de herdenking een belangrijk gevolg gehad; het riep de behoefte op onder de Boeren om zich te organiseren. Er ontstonden twee verenigingen. Eerst werd U.N.I. opgericht (Uitspanning na inspanning), die aan de Tweede Rijweg een clubgebouw opzette, kort daarna gevolgd door V.A.N.K. (Vereniging van Afstammelingen van Nederlandse Kolonisten), die aan de Verlengde Gemeenlands-
weg een verenigingsgebouw opzette. Beide verenigingen

hebben een korte periode van bloei gekend en de ouderen onder de Boeren en ook niet-Boeren, zullen ongetwijfeld nog met veel genoegen terugdenken aan de gezellige dansavonden en genoeglijke uren daar doorgebracht. Maar intussen zijn beide verenigingen al lang verdwenen en het enige dat gebleven is is de herinnering.

Rivo Boys, deelnemend aan de competitie van de Bronsplein Sport Bond 1955

Zes zusters Van Brussel, de tweede in Suriname geboren generatie.

Rond deze tijd komt er ook een beweging op gang die zou leiden tot ingrijpende veranderingen in de boerengemeenschap en in het gebied waar vanouds de boerderijen waren gevestigd. Paramaribo breidde zich uit in Westelijke richting, in de richting dus waar de boerderijen van de Boeren lagen. De een na de ander verdwenen de boerderijen om plaats te maken voor huizenbouw en er verrezen nieuwe woonwijken, waarvan soms de namen nog herinneren aan de vroegere bestemming. Om er enkele van te noemen : Tammengaproject, Rozenberg-project, Suralcodorp (boerderij Van Brussel), Veldhuizenlaan, Van Brussellaan, Land van Dijk, Loorstraat, Flamboyant-project (Veldkamp), Bams-project (Veldkamp), Politieproject (Rozenberg).

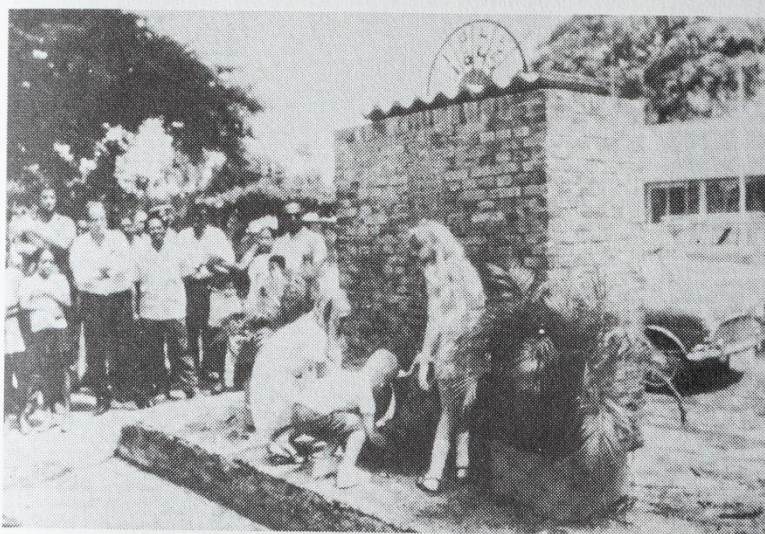
Een boerderij in onze tijd.

De opbrengsten die werden verkregen door verkoop van het land werden soms aangewend om elders in Suriname nieuwe boerderijen aan te leggen, soms ook om in andere bedrijfstakken een bestaan op te bouwen. Zo heeft ook deze ontwikkeling bijgedragen aan de economische en sociale integratie van de Boeren in de gemeenschap. Op initiatief van VANK werd in Saramacca een project ontwikkeld met 16 boerderijen. Maar de Boeren vestigden ook nieuwe boerderijen aan het Pad van

Wanica, Rijsdijkweg, Lelydorplan, Saramacca, etc.

En waar de Boeren in het bedrijf bleven, werden vaak nieuwe methoden toegepast, zoals de melkmachine, beter veevoer, verbetering van de weilanden. Maar ook in het ambtelijke zochten steeds meer Boeren een bestaan. Boeren op middelbare- en kweekscholen werd een normale zaak. We zagen ze als onderwijzers, als politieagenten, militairen, op kantoor, etc.

In 1970, toen het 125 jaar geleden was dat de eerste kolonisten voet aan wal zetten in Suriname, werd er weer feest gevierd. Niet groots, maar gewoon...spontaan.

Kranslegging bij het monument te Groningen – Juni 1970.

In grote getale trokken de Boeren die dag naar Groningen, waar een fajalobi-krans gelegd werd bij het monument om te symboliseren de waardering voor de voorouders en de liefde voor het land. De dag werd verder in gezellige sfeer doorgebracht, met muziek en een open bar en het feest werd besloten met een voetbalwedstrijd tussen een elftal van de Boeren en een elftal van Groningen. De acceptatie van de Boeren in de gemeenschap bleek ook tijdens het feestje op Groningen o.m. uit de spontane participatie van andere Surinamers.

Over deze dag schreef Harry Dilrosun in De Ware Tijd van 23 juni 1970: "Wat een ontzettend lot, wat een vreselijke ramp trof deze noeste, vastberaden lieden, die het eigen Nederland verlieten om hier in het helemaal onbekende land te komen werken en leven!

De Loco – DC wordt begeleid naar de middenstip om de uittrap te doen – Juni 1970.

Of is het inderdaad waar, dat het noodlot een handje geholpen werd door de reeds hier aanwezige Nederlandse slaveneigenaren, die niet graag zagen, dat hun mede-blanken hier 'vernederende' handenarbeid gingen verrichten! Om hun positie niet moeilijk te maken onder de slaven....

Zij zijn het, die de Hindostani's op Kwatta groenten leerden verbouwen!

Zij zijn nu niet meer de Nederlanders of de Hollanders.

Zij zijn de boeren...Volkomen geïntegreerd in onze gemengde samenleving, vinden wij de 'boeren' - men zegt ook wel eens 'Nederlandse kolonisten' in 'all walks of life'...

Wim van Brussel laat een deel van zijn oogst zien.

Het was geen groots feest. Maar er was feest. De Boeren vierden feest omdat zij hier vrij behoorlijk hebben kunnen boeren en wij, trawang, hebben feest gevierd omdat wij het prettig vinden om samen met de Boeren deel uit te maken van de Surinaamse gemeenschap".

De ontwikkeling van Suriname ging verder. De ontwikkeling van de Boeren ook. Steeds meer integreerden zij in de samenleving en ze zijn nu te vinden in alle bedrijfstakken, in alle beroepen, op alle gebieden van het leven. Hoewel steeds minder te onderscheiden van de andere groepen door de voortschrijdende biologische integratie, zijn ze niettemin een niet meer weg te denken component van de Surinaamse bevolking.

Nu, in 1995, gaan de Boeren weer feest vieren. Een feest waaraan extra-luister wordt bijgezet door het besluit van de President/Regering om de dag van 20 juni 1995 uit te roepen tot een bijzondere nationale feestdag. Ook nu is er een Comite

gevormd om alles te organiseren. In dit Comite hebben zitting de dames Hanna Gummels-Loor, Tine van Ravenswaay-van Dijk en Meritha Vas-Moniz en de heren Erwin van Brussel, Henk van Brussel, Edmund van Dijk, (C.A.) Tonnie van Dijk, Andre Loor (voorzitter) en Herman Timmer.

Het feestprogramma ziet er als volgt uit:

7 mei Bazaar in Mata Gauri

6 juni Opening van een expo in Centro Andres Bello

11 juni Schoonmaak van Groningen

16 juni Oecumenische kerkdienst in de Hervormde Centrum Kerk.

16 juni Reunie van nakomelingen van de kolonisten van 1845 in Mata Gauri

18 juni te Groningen, aanvang 08.00 uur:

- a. landbouw- en veetentoonstelling
- b. demonstratie landbouwwliegers
- c. sportwedstrijden

20 juni te Groningen:

10.00 uur :	kranslegging bij het Boeren-monument
10.30 uur :	planten van een gedenkboom
11.00 uur :	afstempeling van poststukken met een speciaal stempel
11.30 uur :	aanbieding van het geschenk van de Boeren aan de gemeenschap. De President van Suriname zal voor de gemeenschap dit geschenk in ontvangst nemen.
12.00-13.30 uur :	Receptie in de Rechtszaal.

In het Reglement van Orde en Bestuur van 1845 had gestaan dat de kolonisatie van de Nederlandse kolonisten als geslaagd zou worden beschouwd wanneer de Europese landbouwers bewezen zouden hebben zelfstandig, door handenarbeid in hun onderhoud te kunnen voorzien. Te Voorzorg en te Groningen in Saramacca was de groeps-kolonisatie onder centrale leiding door diverse oorzaken een grote mislukking geworden. De kolonisten hadden daar een zware tol moeten betalen - de helft van hen stierf binnen vijf maanden. Van de overlevenden ging een aantal naar Nederland terug. Maar een deel van de kolonisten is gebleven en heeft zich gevestigd in de omstreken van Paramaribo. En deze blijvers - en hun nakomelingen - hebben aan zichzelf overgelaten bewezen, dat zij door eigen handenarbeid in hun onderhoud kunnen voorzien. Zij hebben in dit land een redelijk bestaan kunnen opbouwen en in dit land leveren zij hun bijdrage aan de ontwikkeling van Suriname, als burgers van dit land, als nakomelingen van een geslaagde kolonisatie.

Hoofdstuk II Het dagelijks leven van de afstammelingen van de Nederlandse Boeren in Suriname

1. PROLOOG

De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zij geprezen!

Deze spreuk was in 1845, toen de eerste Nederlandse kolonisten voet aan wal hadden gezet te Voorzorg bij Groningen, verworpen tot een vrijwel dagelijks cultuurgebeuren, gepaard gaande met een gevoel van onzekerheid en angst.

De overgebleven kolonisten, arm en berooid, velen ziek en uitgeput, verlieten Groningen om zich in 1849 en daarna ten westen van Paramaribo of elders te vestigen.

Deze kolonisten, het Voorzorg-drama overleefd hebbende, lieten zich niet uit het veld slaan. Met bezieling werd een begin gemaakt met de beoefening van de landbouw en de veeteelt.

Het gevoel van onzekerheid en angst maakte plaats voor optimisme en vreugde, en, zoals later zal blijken, niet ten onrechte.

In deze moderne tijd levend en dan terugblikkend naar het verleden van de huidige boerenkolonisten, zal bij menigeen de vraag opkomen van hoe het mogelijk is dat toch een aantal kolonisten de mensonwaardige toestanden tussen 1845 tot 1850 had overleefd.

Het overleven lijkt niet alleen het gevolg te zijn van de theorie van Darwin (het overleven van de sterksten), nog minder het gevolg van dagelijks bidden tot God en Hem vragen of Hij kan zorgen dat zij gezond en rijk in leven blijven.

Het meest waarschijnlijke is dat de kolonist (en ook de negerslaaf van toen) het overleefd heeft, omdat zijn individueel denken en handelen gevoed werden door het individuele onderbewustzijn, de ziel, een gewaarwording die gestimuleerd wordt door ellende, stilte, afzondering, meditatie, respect voor alles wat natuur is, enz.

De kolonisten behoorden tot een vergeten groep, leefden

vrijwel volledig afgezonderd van alle het denken negatief beïnvloedende factoren, leefden volledig in harmonie met de natuur, op zichzelf een Goddelijke gewaarwording welke de moderne mens bij uitzondering - als het sneeuwt tijdens kerst - gewaarwordt.

De moderne wetenschap die zich bezig houdt met het innerlijke van de mens, zijn onderbewustzijn, zijn ziel, zal hopelijk nog voor het jaar 2000 een gefundeerd antwoord hierop geven.

De nakomelingen van de boerenkolonisatie te Groningen mogen zich gelukkig prijzen dat zij in het algemeen de 10 geboden uit de bijbel naar letter en geest hebben nagevolgd, volgens de moderne wetenschap een goed vertrekpunt naar een eeuwig gelukkig leven.

2. HET GEMENGD BEDRIJF (1940 TOT HEDEN)

Op 31 december 1895 woonden in Suriname 226 kolonisten en afstammelingen van kolonisten, die tezamen 1461 ha. land in eigendom en 81 ha in huur hadden. De veestapel omvatte toen 768 koeien, 33 paarden, 7 muilezels, 49 ezels, 9 varkens en veel pluimvee (landbouwkundig tijdschrift voor Suriname en Curacao no.1, februari 1919, 4e jaargang).

De generatie van kolonisten, althans het grootste deel ervan, die omstreeks de eeuwwisseling werd geboren, had het boerenleven traditiegewijs voortgezet.

Met de generatie die daarna volgde, de generatie waartoe ook de auteurs van dit gedenkboek behoren, traden er grote veranderingen op in levensstijl en toekomstplanning. De factoren die hieraan ten grondslag liggen, zullen in een later stadium de lezer meer duidelijkheid verschaffen.

Allereerst zal worden getracht een indruk te geven van hoe het gemengd bedrijf over het algemeen eruit zag en wat zich zoal binnen zo'n bedrijf voltrok.

Hoewel er kleine, middelgrote en grote bedrijven waren zal hier een groot bedrijf onder de loep worden genomen.

Fig. 1 Het land bestond uit een afwisseling van zandritsen en kleihoudende zwampen.

Het groot gemengd bedrijf besloeg een oppervlakte van ongeveer 50 ha.

Het land bestond uit een afwisseling van zandritsen en kleihoudende zwampen (fig. 1).

Op bedrijven dicht bij de kust kwamen ook schelpritsen voor. Meer dan 90% van het land werd gebruikt als weiland. Voor het overige werden op de ritsen diverse gewassen volgens het wissel-bouwsysteem geteeld, t.w. bananen, cassave, bataten, kool, watermeloen en komkommer.

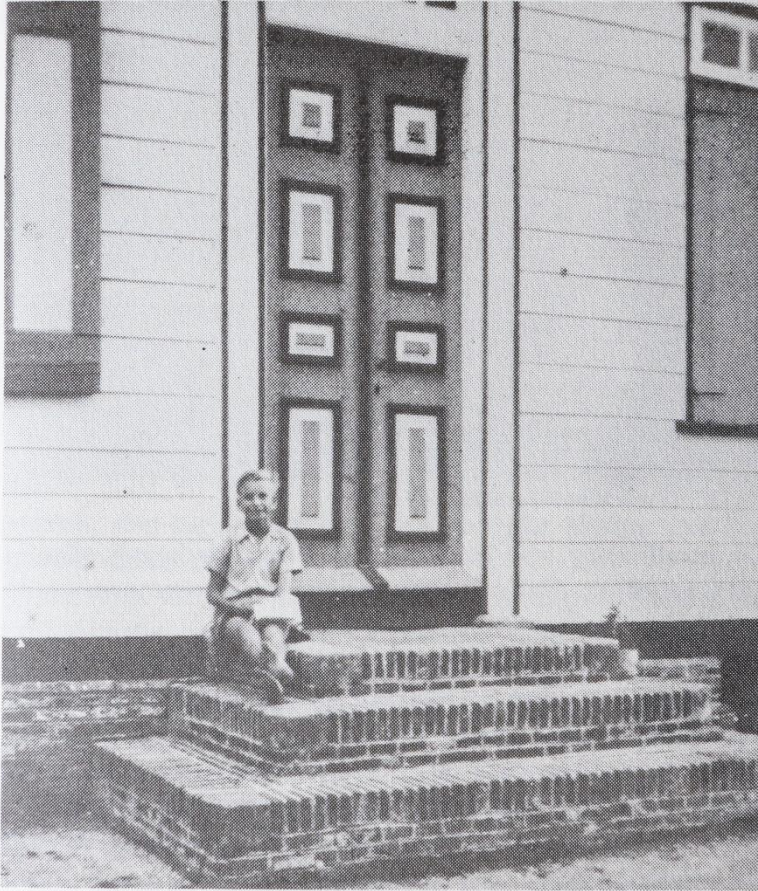

Fig. 2 De huizen waren groot en ruim . . .

Bonen, kouseband, tayerblad en nog enkele andere groentegewassen werden slechts voor eigen consumptie verbouwd.

De houten woonhuizen waren groot en ruim, met een bovenverdieping (fig. 2 en 3).

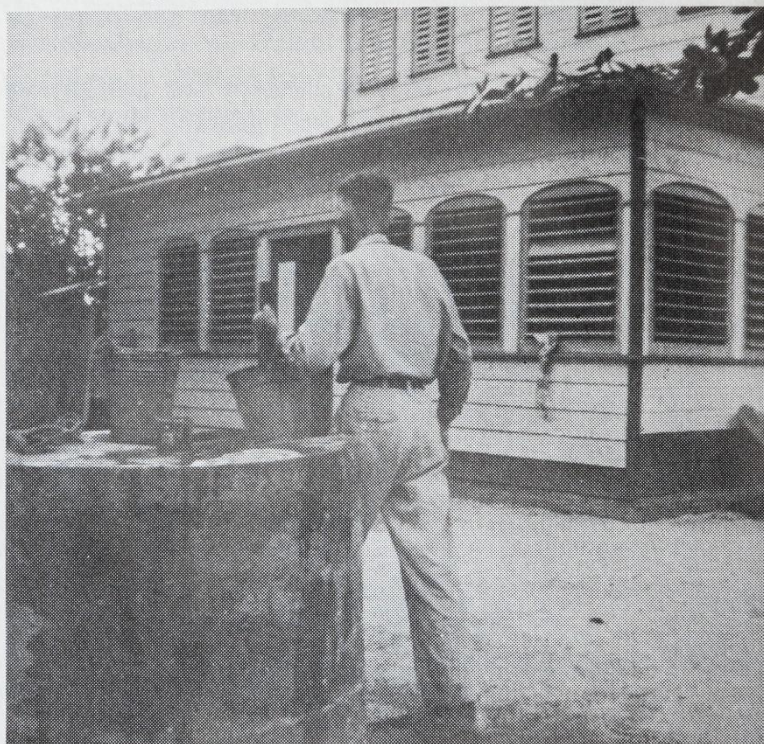

Fig. 3 . . . met een bovenverdieping.

De meubilering was behoorlijk en binnenshuis zag alles er even netjes uit. Het was voor die tijd zeer aangenaam om in zo'n huis te wonen en op te groeien.

De boerenkolonisten waren hoofdzakelijk veehouders; de melkveeteelt was het hoofdmiddel van bestaan (meer dan 60% van de bedrijfsinkomsten).

Het veebestand omvatte ook een aantal paarden en ezels. Het grootste deel hiervan werd verkocht en leverde zo ook een bijdrage aan de bedrijfsinkomsten. Enkelen werden gehouden als trekdier.

Jaarlijks werd er ook een gering aantal varkens gefokt, welke in hoofdzaak gevoederd werden met keukenafval.

Pluimvee (eenden, kippen, kalkoenen) werd zowel voor eigen

gebruik als voor de verkoop van vlees en eieren gehouden (Fig. 4).

Fig. 4 Plumvee voor eigen gebruik en voor verkoop.

De wekker loopt af. Het is vier uur in de ochtend; voor vader en zoon betekent dit opstaan, koffie zetten (veel boeren waren echte koffieleuten) en dan naar de stal om met 4 personen \pm 40 koeien met de hand te melken. De boerenzoon leerde al op z'n tiende jaar koeien melken. Als om 2 uur s'middags de koeien voor de tweede maal per dag gemolken moesten worden, dan hielp zo'n knul van tien jaar al mee met het melken van de koeien.

Overal in de wereld zijn er wetten die kinderarbeid verbieden. De kolonisten hadden geen tijd om over wetten na te denken: het was een strijd tussen overleven of sterven.

Van maandag tot en met vrijdag moest de boerenzoon van 10 jaar om 6 uur 's ochtends opstaan. Om 7 uur vertrok hij met de "boerenbus" naar een lagere school in Paramaribo.

Als hij na schooltijd omstreeks 13.30 uur thuiskwam, moest hij snel eten, want onmiddellijk daarna moest hij een 5-tal koeien melken. Daarna hielp hij z'n vader de kalveren verzorgen.

Was er verder niets voor hem te doen, dan mocht hij gaan spelen.

Maar.....let op de tijd! tegen de avondschemer moesten de koeien die in de omgeving van de stal in de wei rondliepen, op stal.

Een voor een werden ze dan, elk op z'n eigen plaats, met touw om de horens vastgebonden (Fig.5).

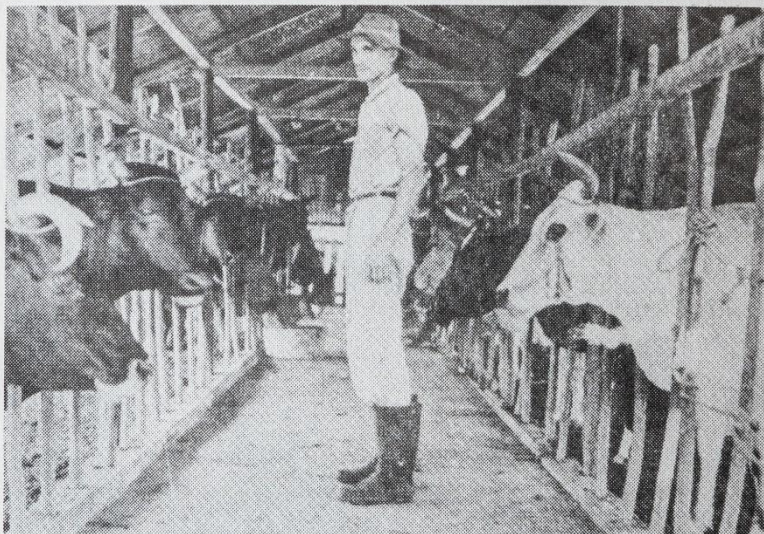

Fig. 5 Met touw om de horens vastgebonden.

Op dat moment zag de stal er netjes uit.

Een arbeider in loondienst had na het middagmelken alle uitwerpselen van de koeien naar achteren geschoven en stro uitgespreid op de plaats waar de koeien stonden. Als de boer met z'n zoon in de vroege avonduren de stal verliet, dan was de arbeid voor die dag voor de boer beëindigd.

Had de zoon huiswerk van school meegekregen, dan moest hij dat in de avonduren maken.

Het enige licht was een petroleumlamp. Hij moest dan zorgen dat hij voor 10 uur klaar was, omdat hij disciplinair voor 10 uur naar bed moest.

Als er na het middagmelken cassave of kool moest worden geplant, dan werd door de zoon het spelen opgeofferd voor het meehelpen in de tuin. Na z'n 13e jaar bleef het programma hetzelfde, maar nu moest hij ook om 4 uur 's ochtends opstaan voor het melken van \pm 10 koeien; hetzelfde vindt dan ook

plaats tijdens het middagmelken. Als om 8 uur 's ochtends de school begon, dan had de jonge boerenzoon al zware arbeid verricht en wel gedurende de late nachtelijke uren.

Als hij van school thuis kwam, wachtte hem wederom zware arbeid tot in de vroege avonduren. Vrije dagen bestonden er niet op het boerenbedrijf, wel vrije uren en dan hoofdzakelijk op zon- en feestdagen. Als de boerenzoon bij uitzondering vrije uren had, dan mocht hij iets creatiefs voor zichzelf gaan doen.

Maar.....let op de tijd! De discipline was keihard.

De melk werd met een tweewielige (klein bedrijf) of een vierwielige wagen (groot bedrijf), voortgetrokken door een paard of een ezel, naar Paramaribo vervoerd. (Fig. 6 geeft een beeld van zo'n tweewielige melkwagen).

Fig. 6 Tweewielige melkwagen.

Elke boer had z'n eigen vaste klanten. Zo was de boer een halve ochtend bezig om huis aan huis de melk ($\frac{1}{2}$ tot 2 liter per klant) af te leveren.

Een goed sociaal contact met de stedelingen werd hiermede tevens gerealiseerd. Niet zelden onstond er zelfs een nauwe vriendschappelijke relatie tussen boer en klant.

De melk die na het middagmelken werd verkregen moest worden geconserveerd. In die tijd was er geen electriciteit en ook geen waterleiding. Koelsystemen waren voor de boer onbereikbaar. Als gevolg hiervan moest elke boer de melk die na het middagmelken werd verkregen koken. Na het afromen van de melk werd deze samen met de ochtendmelk verhandeld. Met een handkarn werd van de room boter gemaakt voor eigen consumptie. De karnemelk werd aan de varkens gevoerd. Het koken van de melk geschiedde in grote potten op houtvuur.

Dit bracht weer extra activiteiten met zich mee, t.w. het dagelijks zorgen voor hout als energiebron en het dagelijks schoonwassen van de melkpotten.

Alleen in de Surinaamse taal is het goed mogelijk om de geaardheid van deze activiteiten weer te geven: "een wer'ede" (vervelend werk).

In het aanleggen van de tuinen om eerdergenoemde landbouwgewassen te telen ging ook veel arbeid zitten. Het was hoofdzakelijk handenarbeid. Met een ezelkar werd stalmeest naar het veld gereden, vaak over grote afstanden. Met een schop werd de grond omgespit en tegelijk de mest ondergewerkt.

De gewassen werden op bedden geplant (Fig. 7). Met uitzondering van bataten werd voor alle andere gewassen een dergelijk beddensysteem toegepast.

Voor het planten van bataten werd het bed onderverdeeld in wallen van omstreeks 1 x 2m. Vanwege de hogere ligging van de wallen was er minder gevaar voor rotting van de knollen gedurende de regentijd.

Het behoeft geen nader betoog dat het grondverzet met de schop bij het aanleggen van wallen een veelvoud is van dat van het beddensysteem.

De veelal hogere prijs die voor bataten werd betaald, maakte de extra inspanning ruimschoots goed. Bataten, en ook bananen, werden in hoofdzaak voor de verkoop geteeld,

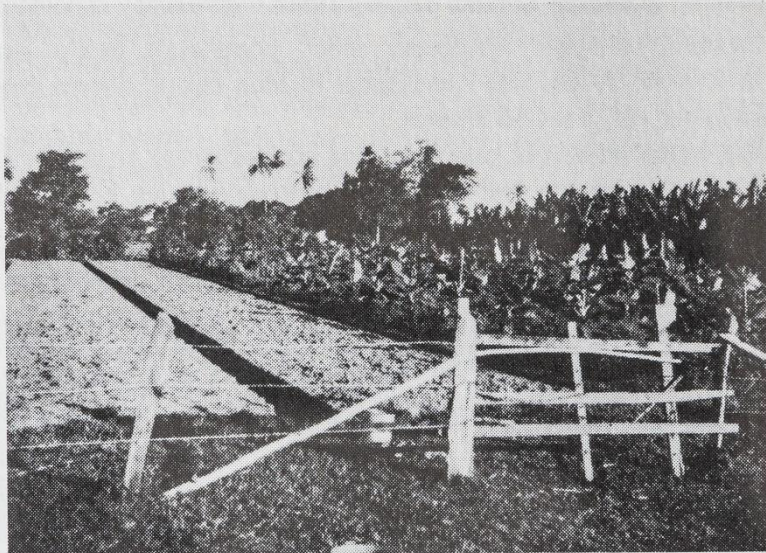

Fig. 7 De gewassen werden op bedden geplant.

terwijl cassave als veevoer werd gebruikt.

Aangezien de aanplantingen in het weiland werden aangelegd, diende elke aanplant afzonderlijk te worden afgerasterd om zo het vee buiten de aanplant te houden. Het aanleggen van zo'n afrastering met prikkeldraad kostte ook veel geld en vergde ook veel extra arbeid.

Kool werd in 't algemeen eenmaal per jaar geteeld en wel in de kleine regentijd. Het klimaat is dan milder. Tijdens de oogst in de kleine drogetijd was er minder gevaar voor rotting van de kolen als gevolg van een bacterieziekte.

Aanplantingen van 1000 tot 4000 kolen was heel normaal.

Ook watermeloen werd doorgaans eenmaal per jaar geteeld. De meeste landbouwprodukten werden met een trapwagen naar de markt in Paramaribo vervoerd. Voor het vervoer van meloenen beschikte de boer over een grote krat, die op de trapwagen werd geplaatst. De meloenkrat was een standaard maat (25-30 meloenen per krat) en de meloenen werden dan ook per krat verkocht. Ook bataten werden per krat - vergelijkbaar met een aardappelkrat- verkocht.

Op elk boerenerf waren er vruchtbomen aanwezig, zoals

manja, zuurzak, diverse citrussoorten, advokaat, sapotille, birambi, sterappel, curaçaose appel, pommerak, kokos, en W.I. kers. Alleen van sinaasappel hadden enkele boeren een aanplant van 5 tot 50 bomen.

We weten nu wat er ongeveer was en hoe zwaar er gearbeid moest worden om onder normale omstandigheden het hoofd boven water te kunnen houden. Maar hoe zit het met de problemen die de boer op z'n weg ontmoette?

Het was te alomvattend om met woorden duidelijk te maken wat het werkelijk was. Het speelde zich niet af in een ruimte met airconditioning; het speelde zich af onder het hemelgewelf van de vochtige tropen, waarbij de hete stralen van de tropenzon de huid van de boer ongenadig troffen.

Bij extreme droogte was er vaak geen drinkwater meer voor de koeien. De boer moest dan dagelijks water putten uit een waterput. Tijdens extreem droge perioden verdroogde het weidegras met als gevolg een sterke daling in de melkproductie.

Bij aanhoudende zware regenbuien op momenten dat het niet werd verwacht, kon het zijn dat een gehele koolaanplant aan rotting verloren ging. Harde windvlagen konden zo nu en dan gehele bananen-aanplantingen met de grond gelijk maken. En zo zouden we nog heel lang kunnen doorgaan.

En dan te bedenken dat de boerenkolonisten behoorden tot een vergeten groep, vergeten door het binnenlands bestuur en door Holland.

Alles wat de boeren tot stand brachten, geschiedde volledig op eigen kracht.

Van de tegenslagen die zij op hun weg ondervonden, was de daling van de melkprijs van 25 cent in 1908 tot 9 cent in 1935 wel het ergste. En dan te bedenken dat de inkomsten uit de melkproductie het grootste deel van het boeren-inkomen omvatte. De boeren lieten zich niet uit het veld slaan en bleven volhouden.

Aan het begin van de 2e wereldoorlog was er een opleving onder de boeren te bespeuren. De Duitsers hadden de

scheepvaart op de Atlantische route geblokkeerd. Er kon toen weinig worden geïmporteerd. Als gevolg hiervan gingen de prijzen op de binnenlandse markt met sprongen omhoog. De boerenkolonisten die toen al bijna aan het einde van hun krachten waren gekomen, begonnen met geestdrift hun bedrijven weer op te vijzelen.

Een importeur van o.a. tractoren had drie boeren bereid gevonden om een tractor aan te schaffen om voor 't eerst in de geschiedenis van de kolonisatie mechanisatie toe te passen op het boerenbedrijf. De tractoren waren gedurende de 2e wereldoorlog in Amerika besteld. In 1943 arriveerde de eerste kist met een deel van de totale outillage. In 1944 nog twee kisten en tegen het einde van 1945 de rest. De assemblage vond op het boerenbedrijf plaats. Binnen enkele weken daarna was de tractor met toebehoren (ploeg, eg en cultivator) bedrijfsklaar.

Voor de elfjarige boerenzoon was de tractor meer speelgoed dan werktuig, althans gedurende de eerste maanden. De boerenzoon ploegde het stuk land dat bestemd was voor het planten van bananen in één ochtend.

Nog een ochtend of middag eggen en de tuin was gereed om de stalmest te ontvangen. De mest werd uitgespreid over de oppervlakten waar de bedden moesten komen. De boer behoefde dan nog maar de trenzen met een schop op te halen en de grond op de mest te werpen. De grond was dan plantklaar.

Het bleef niet bij tractoren alleen. Al gauw begonnen de boeren auto's aan te schaffen. De melkkar werd zo vervangen door de auto.

Een boer die een jeep met vierwielaandrijving had aangeschaft, gebruikte het in hoofdzaak voor het transport van veevoer, welke van plaatselijke rijstpelmolens werd betrokken, voor het transport van melk naar Paramaribo en voor het ploegen van het land met behulp van een wentelploeg.

Het verhoogde welvaartspeil van de boerenkolonisten was voor hen een inspiratiebron om hun fantasie de vrije loop te laten.

Zo ging een boer op het maken van zuurkool over. Arbeiders werden in loondienst genomen, „koolschaven” om de kool in stukjes te versnipperen, werden zelf gemaakt en houten vaten en zout werden aangeschaft. Het zuurkoolbedrijf was gereed. De zuurkool werd in vaten verkocht. Het bleef niet bij zuurkool. Dezelfde boer had ook een aanplant van \pm 50 sinaasappelbomen. De aanplant was te groot voor eigen gebruik en verkoop van het fruit bracht vrijwel niets op. Hij kwam toen op het idee om er wijn van te maken. Daarvoor was het nodig om alle sinaasappels uit de omgeving op te kopen. Hij kon een betere prijs aanbieden, daar hij ook meer zou verdienen met het verhandelen van wijn.

Maar hoe moet je wijn maken?

Hij ging te rade bij z'n zwager die er meer van wist. Het procédé bleek eenvoudig te zijn. Er werd een vergunning aangevraagd, een wijnhuis gebouwd en arbeiders in loondienst aangetrokken. Het bedrijf liep als een trein. Het fruit werd er met de hand geschild en uitgeperst. Het gisten van de wijn geschiedde in houten vaten van 200 liter. De gebottelde wijn werd compleet met zegel en etiket in Paramaribo verhandeld.

Na de tweede wereldoorlog was er een merkbare verbetering van de economie in alle sectoren opgetreden; de infrastructuur werd verbeterd, het gemotoriseerd verkeer nam toe.

Door het Ministerie van Landbouw, Veeteelt en Visserij werd aan de Leysweg een veeboerderij opgezet, de zogenaamde Landsboerderij. De Surinaamse veestapel bestond toen uit een heterogeen Landras, een allegaartje van typen en kleuren. Kortom, een ras dat niet uniform was. Er waren koeien bij die niet meer dan 1 liter melk per dag produceerden.

Om hierin verbetering te brengen, besloot de Landsboerderij om volbloed stieren (o.a. van het Fries Hollandse ras) uit Nederland te importeren om middels omvormingskruisingen de veestapel te verbeteren. De toepassing van de kunstmatige inseminatie had hiermede haar intrede gedaan. Binnen enkele jaren was de Surinaamse veestapel aanmerkelijk verbeterd. De gemiddelde melkproductie per koe nam met sprongen toe en

de koeien die voor de slacht werden verkocht, hadden ook een veel hoger gewicht.

Als gevolg van de verbeterde welvaart van de boerenkolonisten konden veel meer boerenkinderen de school in Paramaribo bezoeken.

De jonge generatie zag haar kans schoon, ze bezochten Mulo-scholen, daarna de Middelbare scholen en enkelen gingen zelfs naar het buitenland om universitair onderwijs te genieten. Van de boerenkolonisten die een universitaire opleiding hadden genoten, kozen vier een studie in de landbouw of de veeteelt. We zijn nu beland in de jaren na 1960.

Zelfs na hun studie hadden deze afstammelingen van de Nederlandse kolonisten zich ingezet voor de ontwikkeling van de agrarische sektor.

Een boerenkolonist, die tijdens zijn promotie in het buitenland een aantal stellingen moest verdedigen, heeft een stelling gewijd aan de betekenis van de boerenkolonisten voor de ontwikkeling van melkveeteelt in Suriname.

We nemen deze stellingen hier volledig over:

- Stelling 5: Er zijn voldoende argumenten om centralisatie van de melkveeteelt bedrijven in het lelydorpgebied van Suriname na te streven.
- Stelling 10: Gebrek aan kennis en onderzoek met betrekking tot de positie van de boerenkolonisten in Suriname heeft geleid tot onvoldoend inzicht in hun historische betekenis voor de landbouw in Suriname, alsook tot een falend beleid ten aanzien van deze groep in de tegenwoordige tijd.

Deze stellingen liggen opgeborgen in de bibliotheek van het landbouwproefstation van het Ministerie van L.V.V., tezamen met een schat aan onderzoekresultaten van de laatste 50 jaar. Het wordt evenwel niet gebruikt om de agrarische sektor verder tot ontwikkeling te brengen.

Het landbouwproefstation is geworden tot een museum, een

verdorrende plant in een woestijn.

Tot heden toe zijn er nog afstammelingen van de Nederlandse kolonisten, die de traditie van het boerenbedrijf hebben voortgezet. Ze hebben zich verder van de stad gevestigd, o.a. in het distrikt Saramacca, aan de kwattaweg, aan de weg naar zee, aan het Garnizoenspad, aan de weg naar Zanderij en aan enkele zijwegen daarvan en in het Santo-Bomagebied.

Enkele boerenkolonisten beoefenen de gemechaniseerde rijstbouw; anderen hebben zich toegelegd op het houden van slachtvee, terwijl het melken met behulp van melkmachines reeds wordt toegepast.

Het merendeel der afstammelingen van de Nederlandse kolonisten heeft na de vijftiger jaren een beroep gekozen buiten de agrarische sektor. Ze werken in loondienst voor de Overheid en in de particuliere sektor. Ze hebben eigen bedrijven, o.a. supermarkets, een vulcaniseer-inrichting waar rubberbanden worden voorzien van een nieuw rijvlak, een servicestation, een uitdeuk- en spuitinrichting, een elektrotechnisch bedrijf, een bedrijf voor de verwerking van graniet, een luchtvaartmaatschappij, enz...

Dan zijn er nog bedrijven die gelieerd zijn aan de agrarische sektor. Zo is er een bedrijf dat een geïntegreerd deel uitmaakt van de gemechaniseerde rijstbouw, welke met behulp van landbouwwliegtuigen zorgt voor het zaaien van padi, de bemesting en de bestrijding van ziekten en plagen.

Voorts zijn er nog slagerijen, moderne rijstpelmolens en bedrijven die zich bezig houden met de productie van zuurkool, yogurt en bananen- en cassavemeel.

Kortom, de afstammelingen van de Nederlandse boerenkolonisten zijn heden ten dage in vele bedrijfstakken vertegenwoordigd.

Voor het op grotere hoogten brengen van de agrarische sektor, zowel voor de binnenlandse markt als voor de export, is het nog niet te laat. De boerenkolonisten zouden daarbij een

belangrijke bijdrage kunnen leveren. Helaas.....ze behoren nog steeds tot een vergeten groep.

HET CULTURELE LEVEN

Het merendeel van de boerenkolonisten was en is nog steeds belijder van de Hervormde godsdienst. Hun geïsoleerde positie ten opzichte van de stad en het niet aanwezig zijn van gemeenschappelijk transport maakten het bijna onmogelijk om des zondags de kerk in de stad te bezoeken. Zo kwamen ze vrijwel in geen kerk of kluis.

Huwelijken werden wel kerkelijk ingezegend en kinderen werden trouw in de kerk gedoopt.

Als je de leeftijd van 18 jaar had bereikt, dan werd je in de gelegenheid gesteld je belijdenis te doen.

Maar om te beweren dat de boerenkolonisten geen gelovige mensen waren of dat ze van hun huis geen kerk maakten, is verre van waar.

Zelfs als kind mocht je van je ouders niet met een katapult op een bepaald vogeltje, het zogenoemde godsvogeltje, schieten. Want God zou je anders straffen. En waarachtig, geen jongen die 't zou wagen om op dat bewuste vogeltje te schieten. Meer nog, om vele redenen, waaronder ook hetgeen in de proloog is aangegeven, beleefden zij hun godsdienst onbewust vanuit hun onderbewustzijn, op dezelfde wijze als het innerlijke denkvermogen onbewust elke seconde een hartslag bewerkstelligt. Dit was de kapitein van hun schip, die ze, zowel wat levensgeluk als voorspoed betreft, naar een veilige haven had vervoerd.

Na 1940 was 't met de jeugd anders gesteld. Elke zondag was er van 4 tot 5 uur 's middags zondagsschool in de naar een boerenkolonist genoemde R.A. Tammengaschool.

In de zandweg tussen Paramaribo en de school zaten vaak grote kuilen; gedurende de regentijd was het een modderweg. En of het nou pijpestelen regende, op de fiets, de ene hand aan het stuur en de andere hand de paraplu bedienend, reed op

elke zondag een soldaat (man of vrouw) van het Leger des Heils, onbaatzuchtig en met een hart vol goedertierendheid, de boerenkinderen in de Tammengaschool tegemoet, waar zij onderricht kregen in het voorbereidend godsdienstonderwijs.

Op de avond van de eerste kerstdag werden de boerenkolonisten in de gelegenheid gesteld het kerstfeest samen met het Leger des Heils in de Tammengaschool te vieren. Er was een grote kerstboom; er was kerstbrood en er werden kerstliederen gezongen.

Het was ook het Leger des Heils, dat op gezette tijden gedurende de avonduren met de boerenvrouwen bijeenkwam - de zogeheten gezinsbond- om hun allerlei handvaardigheden bij te brengen.

In het voorgaande is reeds aangegeven dat alles wat de boerenkolonisten in de landbouw en in de veeteelt hadden bereikt, op eigen kracht was geschied.

Met de recreatie was het niet anders gesteld. Sportvelden werden aangelegd op een stuk weiland. In de veertiger jaren waren er niet minder dan zeven voetbalvelden van een normale grootte, her en der verspreid tussen de boerderijen. Hiervan waren er vijf op land van de boerenkolonisten aangelegd. De grootste rivalen onder de voetbalclubs waren ELTO (rode shirt) en FEARLESS (groene shirt). De kolonisten waren in deze twee clubs goed vertegenwoordigd. Tijdens een wedstrijd was de spanning onder de fans voelbaar. Zelfs het vrouwelijk geslacht was goed vertegenwoordigd. In latere jaren waren het vooral Rivo Boys en U.V.V. die furore maakten. In het algemeen mocht elke buurtbewoner die goed kon voetballen, lid worden van een bepaalde vereniging. Alzo voetbalden de boerenkolonisten samen met Hindostanen, Javanen en Creolen. De kinderen speelden hun spelletjes op het boerenerf of op het erf van de Tammenga school. Als bal voor het voetballen gebruikte de jeugd sinaasappels en later ook tennisballen. Enkele meisjes namen ook deel aan het jeugdvoetballen. Cricket werd ook regelmatig beoefend en wel hoofdzakelijk op de voetbalvelden.

De kinderen waren zeer creatief in het bedenken van kinderspelletjes en zij hadden dan ook de keuze uit tientallen spelletjes, waarmede zij zich ontspannen bezig konden houden. Voor de boerenzoon was de mogelijkheid om recreatief bezig te zijn, onuitputtelijk. Voor hem was de boerderij tevens recreatieoord, evenwel in die zin dat recreatie en creatief denken zonder aanwijsbare grenzen met elkaar verbonden waren.

Als hij een dier wilde vangen, dan was een deel van de sensatie het denken welke moest resulteren in een eigen vangmethode. Door zo bezig te zijn werd vanwege de recreatie het creatief- en denkvermogen van de boerenzoon ontwikkeld, hetgeen later voor hem van onschatbare waarde zal blijken te zijn. "Ik wil het vangen en ik zal het vangen". Voor later betekent dit: "Ik wil wat bereiken en ik zal wat bereiken".

Tegen het einde van de veertiger jaren werden twee recreatiecentra opgericht:

UNI (uitspanning na inspanning) aan de Tweede Rijweg en VANK (Vereniging van Afstammelingen van Nederlandse Kolonisten) aan de Verlengde Gemeenlandsweg.

Fig.8 geeft een beeld van hoe zo een centrum er toen uitzag.

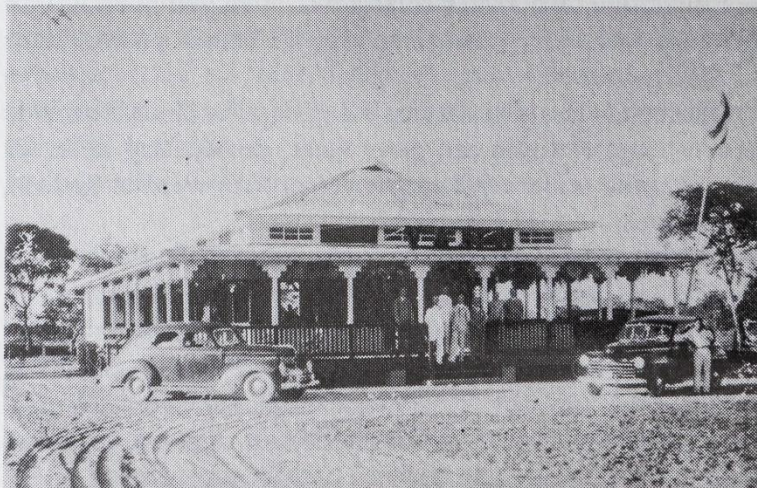

Fig. 8 Het clubgebouw van V.A.N.K.

De boeren kwamen er om te dansen op de tonen van de country muziek, om te kaarten, te biljarten en om zonder meer gezellig bij elkaar te zijn. De jeugd kon zich vermaken op de glijbaan of de schommel; kinderfeestjes werden ook regelmatig georganiseerd.

Bij een van de centra mochten ook niet-boerenkolonisten het lidmaatschap aanvragen. Bij de andere mochten aanvankelijk slechts boerenkolonisten tot de club behoren, maar gaandeweg werden de muren gesloopt en werden ook anderen toegelaten. Mogelijk vanwege de volledige integratie van de boerenkolonisten binnen de totale Surinaamse gemeenschap, werden na verloop van tijd de centra opgeheven.

Gedurende de veertiger jaren hadden de boerenkolonisten een traditie die voor die tijd uniek mag worden genoemd. Op nieuwjaarsdag, zo tegen acht uur 's ochtends, kwam een stel boerenjongens en -meisjes bijeen om mekaar een gelukkig nieuwjaar te wensen. Na het nuttigen van een stuk fiadoe en het drinken van een glas gemberbier of "sweet johny" (een mengsel van verschillende alcoholische en niet-alcoholische dranken, waarvan jenever en colastroop de basisingredienten vormden) trokken zij verder naar de eerstvolgende boerderij. Hier werd de groep groter en zo trokken zij van boerderij tot boerderij, totdat een grote groep vrolijke boeren en boerinnen zich had gevormd.

Er was een eindpunt en dat was bij de familie Koos Bakker te Mattonshoop. Het was een groot feest, de hele dag door. Er was een grote ouderwetse grammofoon, dus werd er gedanst en gezongen.

De ouderen waren er ook, enkelen met een ezelkar ernaar toe gebracht. Er werd voor de gehele goegemeente gekookt in grote ijzeren potten, hangend aan ijzeren kettingen boven houtvuur. Pom, pastei, gevulde warapa, te veel om op te noemen. Het was een grote happening, een feest dat elke boerenkolonist die eraan had deelgenomen, zijn hele leven zal bijblijven.

De boerenkolonisten hebben daar kunnen leren dat eenvoud, wars van weelde en vertoon, het kenmerk is van het ware.

E P I L O O G

Na de onafhankelijkheid van Suriname verkozen de meeste boerenkolonisten om in Suriname te blijven leven en wonen. Als groep binnen de Surinaamse samenleving leefden ze aanvankelijk geïsoleerd, doch nimmer als een obstakel. Ze hadden nooit gestreefd naar macht, noch in sociaal-economisch, noch in politiek opzicht. Integendeel ! Ze waren een steun in de rug voor de immigranten en het overig deel van de landbouwende bevolking en hebben alzo een grote bijdrage geleverd om deze groepen binnen onze samenleving op een hoger agrarisch peil te brengen.

De integratie van de boerenkolonisten kwam in de vijftiger jaren in een stroomversnelling Gelukkig! Heden ten dage zijn er niet veel blanke afstammelingen van de Nederlandse kolonisten meer te vinden. Suriname is vooral in dit opzicht een uniek voorbeeld voor de gehele wereld.

We zijn in Suriname geneigd om voor de opbouw van ons land te veel te rekenen op buitenlandse hulp. Hoor je niet vaak zeggen: "Nederland moet ons meer geld geven om ons ook economisch onafhankelijk te maken". Maar wij Surinamers zullen eens toch moeten beseffen dat we het in de eerste plaats zelf moeten doen. Het is toch zo eenvoudig. Bikkelhard arbeiden, dag en nacht, met de zon desnoods als enige energiebron om plantegroei, "ook die in de woestijn", mogelijk te maken.

In de tweede plaats zien we dan verder.

Als je boerenkolonisten tegenkomt en je zet je neer met een borrel, dan hoor je nog steeds de volgende geluiden:

"Kunnen de boerenkolonisten niet bij elkaar komen en bespreken hoe we de ontredde van dit mooie land een halt kunnen toeroepen? Hoe vaak hoor je niet dat Suriname een landbouw-land is? Zoveel ongebruikt vruchtbaar land en toch zijn er zovelen die zeggen: "ik heb niets meer te eten".

Wie steunt mij? Dit is toch belachelijk! Als je hard wil werken, hoef je in dit land toch nooit honger te lijden?

Hoe dan ook, kunnen de boerenkolonisten dan niet het voortouw nemen en beginnen met de melkveeteelt, desnoods met rasechte Hollandse koeien in airco-stallen.

We zetten het zo groot op, dat Suriname volledig in eigen behoefte kan voorzien wat betreft boter, melk en kaas. Is Holland niet het land van boter, melk en kaas en is Holland er niet beter van geworden?

Een boerenkolonist sipt aan z'n borrel, fronst z'n wenkbrauwen en zegt: "er zit wat in".

Maar één ding is zeker, vervolgt hij, we zullen het net als onze voorouders volledig op eigen kracht moeten doen. Wat de hulp van de leiding van het land betreft, gaan we uit van een nuloptie.

In orde, heren!

Laten we dan nu een toast hierop uitbrengen. Wij zijn straks 150 jaar in Suriname, we gaan feest vieren en tegelijk inventariseren hoeveel afstammelingen van de Nederlandse kolonisten in Suriname wonen en werken. We hebben ze allemaal nodig. Als het moet laten we versterking uit het buitenland (afstammelingen van Nederlandse kolonisten) komen.

Het moet kunnen, met de wil van God en God zetelt in ieder mens, dus het is de Goddelijke mens zelf die het zal moeten en kunnen doen.

